

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

TÉZISEK

KÁNTOR GERGELY

**SYNTACTIC PROCESSES AND INTERFACE PHENOMENA
IN COMPARATIVES**

**MONDATTANI FOLYAMATOK ÉS INTERFÉSZJELENSÉGEK
A HASONLÍTÓ SZERKEZETEK BEN**

Témavezető:

Dr. É. Kiss Katalin DSc., CMHAS.

Budapest, 2010

1 Bevezetés: a fokos kifejezés

Ez a disszertáció a hasonlító szerkezetek mondattanáról szól, és célja egy olyan szerkezeti reprezentáció nyújtása, amely egyrészt több empirikus adatot képes magyarázni, mint a korábbi elméletek (pl. Izvorski 1995, Kennedy 1997, Lechner 2004), másrészt pedig kiterjeszhető a magyar nyelvben tapasztalható jelenségekre is. Elméleti háttérként a chomskyánus generatív mondattan Minimalista Programját választottam, beleértve a Fáziselméletet (vö. Chomsky 1993, 1995, 2001, 2004, 2005).

Az általában vett fokos kifejezés azért tartozik a vizsgált jelenségek tárgykörébe, mert – Neeleman *et al.* (2004) nyomán – a fokos kifejezések szerkezete között alapvető párhuzamosság fedezhető fel. Mivel a hasonlító szerkezetek a fokos kifejezések alkategóriáját alkotják, indokoltnak tűnik, hogy például az alapfokú és középfokú szerkezetek közötti hasonlóságokra és különbségekre rávilágítsunk.

Először is, a fokos kifejezések általam javasolt strukturális reprezentációja a következő:

$$(1) \quad [FP [F^{\circ} DDI [QP ADM [Q^{\circ} Q^0 [DegP [AP \dots][Deg^{\circ} Deg^0 [d_{sta}]]]]]]]]$$

Amint látható, a fokos kifejezés magja a fokjelölő morféma, amely Deg^0 fejként jelenik meg. Keenan (1987) és Izvorski (1995) nyomán a Deg^0 két argumentummal rendelkezik: az egyik a standardérték (d_{sta}), a másik pedig egy lexikális fokozható predikátum (pl. fokozható melléknév, a fenti szerkezetben AP). A standardérték – szerepe szerint – azt a maximális fokot jeleníti meg a szerkezetben, ami alapján a referenciaérték kiszámítható. Például a *Péter magas* mondatban a fokozható predikátum (*magas*) egy közös dimenziós skálát határoz meg (Stassen 1985, Kennedy 1997), amelyre különböző entitásokra vonatkozó különböző mértékek vetíthetők. A standardértéket alapfokú szerkezetben tipikusan egy fokváltozó (*degree variable*) jeleníti meg (Bierwisch 1989), amelynek az értéke a kontextus alapján határozható meg (Lechner 2004). Ennek megfelelően Péter magassága, a referenciaérték a standardérték alapján jeleníthető meg formálisan, hiszen a fonológiai tartalommal nem rendelkező fokjelölő morféma a referenciaérték és a standardérték között olyan kapcsolatot hoz létre, mely szerint az utóbbi nem haladhatja meg az előbbit a skálán. Másképpen megfogalmazva, Péter magassága legalább olyan mértékű, mint az a kontextus alapján meghatározott mérték, mely a ‘magas’ melléknévvel összekapcsolható. Azonban a standardérték explicit módon is kifejezhető: Corver (2000, 2009) alapján az explicit fokjelölők (*measure phrases*) a szerkezetben mélyen generálódnak (azaz a Deg^0 komplementumaként a jelenlegi javaslat értelmében), ahonnan Predikátuminverzióval specFP-be mozognak (például *Péter 2 méter magas*).

A fókus kifejezése többi összetevőjével kapcsolatban elmondható, hogy az opcionális fokmódosító elemek (*adjectival degree modifier*; ADM) a referenciaérték és a standardérték közötti különbséget határozhatják meg vagy módosíthatják. A determináns jellegű fókus operátorok (*determiner-like degree item*; DDI) hasonló szereppel bírnak, mint az ADM-ek, azonban a kettő közötti különbség ott érthető tetten, hogy míg az ADM-ek maximális projekcióként specQP-ben találhatóak, addig a DDI-k atomi elemek, és F⁰-ben helyezkednek el. A Q⁰ pozíció létét Bresnan (1973) és Corver (1997a) is bebizonyította: ebben a pozícióban jelenhet meg például az angolban a szemantikailag üres segédkvantor (*dummy auxiliary quantifier*; *ibid.*).

A fokjelölő morfémaival kapcsolatban elmondható, hogy a magyarban és számos indoeurópai nyelvben az alapfokú morféma nem rendelkezik hangalakkal, míg középfokú párja igen (például *-bb* a magyarban, *-er* az angolban). Ezzel ellentétben a kínai nyelvben ez pont fordítva van: az alapfokú morféma rendelkezik hangalakkal, és a középfokú nem (vö. Sybesma 1999, Grano 2010), ami azt támasztja alá, hogy a fokjelölő morféma akkor is jelen van a fókus kifejezésekben, ha nincs hangalakja. Ezt erősítik a szemantikai elvárások is (vö. Kennedy 1997, de Vries 2010). A másik ok, ami miatt a fokjelölő morféma függetlennek tűnik a fokozható predikátumtól (pl. fokozható melléknévtől vagy határozószótól), azon alapul, hogy egyes fókus kifejezések nem feltétlenül tartalmaznak melléknevet vagy határozószót:

- (2) I am not that much [PP into economics]. (angol)
 én vagyok nem DDI MUCH -bA gazdaságtan
 ‘Engem nem érdekel annyira a gazdaságtan.’

Attól függetlenül, hogy egyes PP-k fokozhatónak tűnnek, ez nem előfeltételezi, hogy bármely összetevőjük inherensen tartalmazna fokváltozót. Ezzel ellentétben az (1)-es reprezentáció rávilágít, hogy miért lehetséges mégis, hogy a (2)-es szerkezet rendelkezik standardértékkel.

A hasonlító szerkezetek szempontjából az a kérdés, milyen előnyökkel szolgálhat az (1)-es reprezentáció. Azt feltételezem, hogy a standardérték (melyet hasonlító szerkezetekben a *than*-XP-nek nevezett összetevő jelenít meg) itt is a Deg⁰ komplementumaként bázisgenerálódik, illetve az AP specDegP-ben jelenik meg. A Q⁰ pozíció szerepe a körülírt hasonlító alakok (*periphrastic comparative forms*) előállításánál értékelődik fel (*much*-support), míg az ADM-ek itt is specQP-ben helyezkednek el:

- (3) Mari [FP [QP sokkal [Q inkább [DegP leterhelt [Deg⁰ Ø_{ABS} [mint elődje]]]]].

A disszertációban a hasonlító szerkezetekkel kapcsolatban a következő négy témakört vizsgálom meg: fokmódosítás, a komparatív bővítő (*than*-XP)

szerkezete, extrapozíció az attributív hasonlító szerkezetekben, és komparatív korrelatív szerkezetek a magyarban.

2 Fokmódosítás

A fent javasolt szerkezeti reprezentáció a *much*-supportnak nevezett jelenség eddig kevésbé értett jellemzőit képes magyarázni. Attól függetlenül, hogy a *much*-support hasonlító szerkezetekben is előfordul, indokolt e mechanizmust minden előfordulásánál megvizsgálni, hiszen a fokok kifejezések közötti szerkezeti párhuzamosság alapján így még több adathoz juthatunk. A következő példapár szemlélteti a jelenséget:

- (4) a. Mary is [_{DegP} tall [_{Deg'} –er [than John]]].
 Mari van magas –abb mint János
 ‘Mari magasabb, mint János.’
 b. Mary is [_{QP} much + –er_i [_{DegP} intelligent [_{Deg'} t_i [than John]]]].
 Mari van MUCH –bb okos mint János
 ‘Mari okosabb, mint János’

Amint látható, a fokjelölő morféma fejmozgatással a Q⁰ pozícióba mozog (4a)-ban, ahol morfoszintaktikai egyesítéssel összeolvad a segédkvantorral. Ennek megfelelően a segédkvantor akkor jelenik meg a szerkezetben, amikor a fokjelölő morfémának szüksége van rá kötött morfémaként. Mivel a korábbi elemzések figyelmen kívül hagyták a *much*-support magyarázatánál a hasonlító kifejezéseket (pl. Corver 1997a), új megoldást javasolok.

Corver (1997a) szerint a fokmódosító operátoroknak (DDI-k és ADM-ek) tematikusan kötniük kell (*theta-binding*) a fokozható predikátum által kódolt **G**(rade) (azaz fokok) argumentumot. Gyakorlatilag ez a **G** argumentum ugyanazt a szerepet tölti be Corvernél, mint a d_{sta} az (1)-es reprezentációban: a különbség az, hogy nála a melléknév lexikálisan tartalmazza a saját argumentumának nevezett **G**-t. Corver (*ibid.*) szerint a tematikus kötés csak lokálisan mehet végbe, és ezért mozog fel a melléknév:

- (5) [so/how/toolas/this/that_i [_{QP} extremely_j [_{Q'} Q⁰+tall_{(1,G_{i,j})k} [_{AP} t_k]]]]
 DDI ADM magas
 (Corver 1997a)

Amint látható, Corver (1990, 1997a) amellet érvel, hogy a QP közvetlenül a lexikális AP felett generálódik, és nem a DegP felett. Corver (1997a) rendszerében a *much*-support magyarázata a következő: az AP-t helyettesítheti a pronominális *so* elem, amelynek **G** argumentumát az üres *much* jeleníti meg, ha

a legfelső fejezőpozícióban jelen van egy DDI, hiszen a *so* nem képes felmozogni, egyébként pedig a tematikus kötés nem volna eléggé lokális (*ibid.*):

- (6) a. John is tall_(1,G).
 János van magas
 ‘János magas.’
- b. Bill is extremely_i so_(1,G_i), too.
 Bill van ADM az is
 ‘Bill is nagyon magas.’
- c. Bill is this_i *(much_(G_i)) so_(1,G_i).
 Bill van ennyire MUCH az
 ‘Bill ennyire magas.’

A tematikus kötés azért működik a (6b)-ben, mert az ADM elég közel van a *so*-hoz, ami nem mondható el a DDI-ről a (6c)-ben (*ibid.*).

Mindazonáltal Corver (1997a) elemzése számos problémával küszködik. Először is, a *support* mechanizmusok rendszerint nem szemantikailag motiváltak (vö: *do-support*; Embick&Noyer 2001). Másodsor, a *so* számos olyan predikátumot helyettesíthet, amely nem tartalmaz **G** argumentumot (ld. 7; den Dikken 2008), azonban nem helyettesítheti a mellékneves kifejezést attributív példákban (ld. 8):

- (7) a. I danced and she [_T did [_{VP} so]], too.
 én táncoltam és ő AUX az is
 ‘Táncoltam, és ő is azt tette.’
- b. It is important so_i [_{TP} to do t_i].
 ez van fontos az INF tenni
 ‘Fontos úgy tenni.’
- (8) a. *Joe is a cool guy,
 Józsi van egy laza pasas
 and John is a (very much) so man.
 és János van egy nagyon MUCH az férfi
 ‘Józi laza pasas, és János is egy nagyon olyan férfi.’ (*szándékolt*)
- b. *This car is big; I want a so car.
 ez kocsi van nagy én akarok egy az autó
 ‘Ez a kocsi nagy; akarok egy olyan autót.’ (*szándékolt*)

Ennek megfelelően önkényes azt állítani, hogy a *so* elem inherensen tartalmaz **G** argumentumot. Mindemellett az sem egyértelmű, hogy a *so*-pronominalizáció

miért inkompatibilis explicit fokjelölőkkel attól függetlenül, hogy van vagy nincs *much*-support a szerkezetben:

- (9) a. *Joe is 5 feet tall, while Bill is 6 feet so.
 Józsi van 5 lábak magas míg Bill van 6 lábak az
 b. *Joe is 5 feet tall, while Bill is 6 feet much so.
 Józsi van 5 lábak magas míg Bill van 6 lábak MUCH az
 ‘Józsi 5 láb magas, míg Bill 6 láb magas.’ (szándékolt jelentés)

Ráadásul Corver (1997a) úgy érvel, hogy a következő példákat a vakuózus kvantifikáció tilalma szűri ki, mialatt a *more* és a *less* a Q^0 pozícióban helyezkedik el:

- (10) a. *Bill is [_{DegP} too_j; [_{QP} more_j; [_{AP} famous_(1,G_j)]]].
 Bill van DDI *more* híres
 ‘*Bill túl híresebb.’
 b. *Bill is [_{DegP} how_j; [_{QP} less_j; [_{AP} tall_(1,G_j)]]].
 Bill van milyen kevésbé magas
 ‘*Bill milyen kevésbé magas!’

Mindazonáltal Corver (1997a) rendszerében a szimultán tematikus kötés nem jelent akadályt, amint azt az (5)-ös példa kapcsán látni lehetett.

Azt állítom, hogy ezek a problémák mind elháríthatók az (1)-es reprezentáció alkalmazásával. Vizsgáljuk meg a következő példákat:

- (11) a. [_{FP} so_i [_{QP}[_{DegP}[_{AP} tall]] [_{Deg⁰} G_i]]]
 b. [_{FP}[_{QP} extremely_i [_{Q⁰}[_{DegP}[_{AP} tall]] [_{Deg⁰} Deg⁰ G_i]]]]]

A fokjelölő morféma affixum; ez még akkor igaz, ha fonológiai tartalommal nem rendelkezik. Ackema és Neeleman (2000) szerint az affixális jellemzők morfoszintaktikai AFFIX és morfofonológiai /affix/ jegyekre oszthatók szét. Az AFFIX jegy feladata megfelelő tövet találni a kötött morféma számára még Transzfer (*Spell-Out*) előtt; ezzel szemben a morfofonológiai /affix/ jegy azt kívánja meg, hogy a tő és az affixum a PF-ben morfoszintaktikai egyesítéssel egy szóva váljon. Léteznek azonban fonológiailag üres affixumok is; ebben az esetben az elem nem rendelkezik /affix/ jeggyel:

- (12) a. [[[push up]_V NOM]_N PLUR]
 nyom fel
 b. [[_ω push] [_ω up s]]
 ‘fekvenyomások’

Amint látható, a nominalizáló affixum csak AFFIX jeggyel rendelkezik, ellentétben a többesjellel, aminek van fonológiai reprezentációja. Ackema és Neeleman (2000) úgy érvelnek, hogy a szétozott affixumjegyek számos zárójelzési paradoxont képesek megoldani, így például a (12a) és a (12b) közötti különbséget is.

Hasonlóan kezelhető az alapfokú fokjelölő morféma is: az ő AFFIX jegyét fokozható kifejezés (pl. AP, AdvP, QP) képes leellenőrizni. Ha az AP specDegP-ben található, az AFFIX jegy a DegP-n belül specifikáló-fej egyeztetéssel ellenőrződik le. Emellett indokoltnak tűnik feltételezni, hogy a fokos kifejezés kvantorának (Q^0) egyeznie kell a fokjelölő morfémával abban a tekintetben, hogy vajon alapfokú, középfokú vagy felsőfokú kifejezésről van-e szó, hiszen a Q^0 felelős az opcionális fokmódosító elemek beillesztéséért a specQP pozícióban, amelyek érzékenyek erre a tulajdonságra (vö. *Péter egy hihetetlenül magas férfi*, **Péter egy hihetetlenül magasabb férfi*). Amellett érvelek, hogy ezt az egyeztetést Deg⁰-Q⁰ fejmozgatással lehet megvalósítani, amelyet a Q⁰ fej interfészek számára értelmezhetetlen (*uninterpretable*) [DEG] jegye váltja ki.

(13) [FP [QP [Q' Q⁰_{[DEG]+∅_{AFF;i}} [DegP [AP tall] [Deg' t_i G]]]]]

Mindazonáltal, ha a legfelső funkcionális fejben (F⁰-ben) megjelenik egy DDI (pl. *too*), miközben a névmási *so* az AP-t helyettesíti, mivel a *so* nem tartalmaz G argumentumot, azaz nem fokozható önmagában (ld. 7), nincs olyan elem, ami képes volna leellenőrizni az alapfokú fokjelölő morféma AFFIX jegyét, mielőtt a Q⁰ pozícióba mozogna. E probléma elkerülése érdekében a szemantikailag üres *much* segédkvantor jelenik meg a Q⁰-ban, és mivel ez az elem fokozható, a fejmozgatást követően képes az AFFIX jegyet leellenőrizni:

(14) [FP too_x [QP [Q' much_{[DEG]+∅_{AFF;i}} [DegP [AP so] [Deg' t_i G_x]]]]]

Ettől függetlenül a specQP-ben megjelenő ADM-ek, mivel ezek szintén látható fokozható kifejezések (pl. *he is [more extremely] talented – ő sokkal inkább tehetséges*), szintén képesek leellenőrizni a Deg⁰ AFFIX jegyét a fejmozgatást követően.

(15) [FP [QP extremely_x [Q' Q⁰_{[DEG]+∅_{AFF;i}} [DegP [AP so] [Deg' t_i G_x]]]]]

Azonban nincs *much*-support, ha nincs fokmódosítás: amint már említettem, a névmási *so* helyettesíthet egész predikátumokat, és a fokos kifejezés predikatív szerkezetekben mint egész predikátum tartalmazza a QP-t és az FP-t is:

(16) Joe is [FP this tall] and so is Bill, too. so = [FP this tall]

Mivel a névmási *so* az egész FP-t helyettesíti, nincs *much*-support, mivel az FP a Q^0 pozíciót is tartalmazza.

Ami az explicit fokjelölő elemeket (*measure phrases*) illeti, már említettem, hogy Corver (2009) szerint alul generálódnak és specFP-be mozognak. Egyértelmű, hogy a fokváltozók és az explicit fokjelölő elemek kiegészítő eloszlásban állnak egymással, hiszen egy adott szerkezetben csak az egyikük képes a **G** argumentum megjelenítésére. A kérdés az, hogy az explicit fokjelölők miért inkompatibilisek a *so*-pronominalizációval:

- (17) a. $[_{FP} 2 \text{ méter}_x [_{QP} [_{DegP} [_{AP} \text{ magas}] [_{Deg'} \emptyset_{AFF} t_x]]]]$
 b. $*[_{FP} 2 \text{ méter}_x [_{QP} [_{DegP} [_{AP} \text{ az}] [_{Deg'} \emptyset_{AFF} t_x]]]]$

A magyarázat a következőképpen modellezhető: (i) az explicit fokjelölő elem nem módosítható semmilyen fokmódosító elemmel; (ii) a Q^0 elem – általában mint fonológiai tartalommal nem rendelkező jegycsoport – felelős a specQP-ben található ADM-ek beillesztéséért; (iii) mivel a (17)-ben egyáltalán nem lehetséges fokmódosítás, (iv) a Q^0 jegydeficittel rendelkezik, mivel a fokmódosítás tilalma miatt nem fontos, hogy egyezzen a fokjelölő morfémaival, és semmilyen fokmódosítót nem illeszthet be. Ekkor azonban a fokjelölő morféma értelmezhetetlen AFFIX jegye a Transzfert követően is megmarad a szerkezetben, ami miatt az lereccsen (*crashes*).

Mindez úgy kapcsolódik a hasonlító szerkezethez, hogy az imént bemutatott megoldás magyarázattal szolgál a szintetikus és körülírt közép fokú melléknévi alakok előállításával kapcsolatban. Amikor a fokozható AP lexikálisan nem képes leellenőrizni a fokjelölő morféma AFFIX jegyét (például a *famous* az angolban), miután az a Q^0 -ba mozgott, a szemantikailag üres *much* ellenőrzi le a jegyet, majd a Transzfert követően a *much* és az *-er* egy szóvá egyesülnek. Ez abban az esetben is megtörténhet, amikor a specDegP-ben PP van (ld. 18). Másrésztől azonban amikor az AP ellenőrzi az AFFIX jegyet (pl. az angol *tall*), miután az *-er* a Q^0 -ba mozgott, a fokjelölő morféma és az AP morfoszintaktikai egyesítéssel egyesülnek a PF-ben (ld. 19).

- (18) a. Joe is [more {famous/into syntax / so} than Bill].
 Joe van inkább híres /-bA szintaxis az mint Bill
 ‘Joe híresebb, mint Bill.’ / ‘Joe-t jobban érdekli a szintaxis, mint Bill.’ /
 ‘Joe olyanabb, mint Bill.’
 b. $[_{QP} [_{Q'} \text{ much}_{[DEG]} -er_{AFF;i} [_{DegP} [_{famous/into syntax/so}] [_{Deg'} t_i [_{than Bill}]]]]]]$
- (19) a. Joe is [taller than Bill].
 Joe van magasabb mint Bill
 b. $[_{QP} [_{Q'} \text{ } Q^0_{[DEG]} -er_i [_{DegP} [_{AP} \text{ tall}] [_{Deg'} -er_{AFF;i} [_{than Bill}]]]]]]$

Mindezek azt eredményezik, hogy a *much*-support és a körülírt közép fokú alakok előállítása ugyanazon az alapon működik, ami az elméletet gazdaságosabbá teszi.

Mindemellett az (1)-es reprezentáció új megközelítésbe helyezi a többszörös fokmódosítás eseteit is:

- (20) Joe is so totally much more awesome than Steve.
 Józsi van DDI ADM ADM Q+–er király_{ADJ} mint Pista
 ‘Józsi annyira totálisan sokkal királyabb, mint Pista.’

Részben Zwarts (1992) alapján amellet érvelek, hogy a fokmódosító elemek logikai predikátumok, melyek fokokról predikálnak. Ennek megfelelően indokoltnak tűnik azt feltételezni, hogy egy fokot megjelenítő összetevő egy adott szerkezetben csak egy predikátum argumentumaként szolgáljon. Ebből az következik, hogy többszörös fokmódosítás esetén az egyes fokmódosítók egymás funkcionálisan kiterjesztett fokos kifejezéseiben belül foglalják el külön-külön az egyes specQP pozíciókat.

3 A komparatív bővítmények

A komparatív bővítményekben belül az egyik legérdekesebb jelenség a komparatívoperátor-mozgatás (Chomsky 1977). A tagmondatos hasonló szerkezetekben ez az elem felelős a standardérték megjelenítéséért, így elengedhetetlenül fontos összetevőnek minősül. A magyar példák kiváltképp fontosnak tűnnek, hiszen a komparatív operátor mindig megjelenhet látható elemként is a szerkezetben, angol megfelelőjével ellentétben. Így a szerkezetre jellemző folyamatok és mechanizmusok sokkal könnyebben nyomon követhetők:

- (21) Fickó magasabb volt, mint amilyen magas Pihe volt.

Amint látható, az *amilyen* névmás komparatív operátorként működik. Igazság szerint a magyar komparatív operátorok morfológiailag vonatkozó névmásnak minősülnek; azonban nem született még a magyar vonatkozó névmás A'-mozgatására mindenre kiterjedő elemzés. Ahhoz, hogy a magyar komparatív operátor mozgatását meg lehessen érteni, megpróbálom új megközelítésből modellezni ezt a jelenséget. Rizzi (2004) alapján osztott bal perifériát feltételezek, mely szerint több CP található egy adott tagmondatban:

- (22) [C_{ForceP} ... [TopP* ... [C_{FinP} ...]]]

A kvantorok hatókörére alapuló érvt mutatok be, amely alátámasztja, hogy a relatív operátorok a magyarban mindig az also CP specifikálójába mozognak:

- (23) a. Amilyen sok embert Ede minden tortával megkínált, az vicces.
b. Amilyen sok embert Ede megkínált 'minden tortával, az vicces.

Amint látható, a relatív operátor miatt az alsó specCP-be mozgatott kvantornak mindig tág hatóköre van, még akkor is, ha a másik kvantor (*minden*) posztverbálisan hangsúlyos, holott abban az esetben, ha a *sokat* tartalmazó összetevő specDistP-ben lenne, itt hatóköri kétértelműség lépne fel. Ennek megfelelően kijelenthető, hogy a magyar komparatív operátor az alsó specCP-ben landol.

Emellett az (1)-es reprezentáció azt is eredményezi, hogy az elliptikus hasonlító mellékmondatok egyes összetevői nem koordináció révén törlődnek, ellentétben egyes korábbi elemzésekkel (vö. Lechner 2004, Corver 2005). A magyar adatok vizsgálata során egyértelművé vált, hogy a magyar elliptikus komparatív bővítményekben rendszerint *sluicing* felelős az ellipsisért, amelyről tudható, hogy alárendelt tagmondatokban is előfordul (Craenenbroeck és Lipták 2006).

Végezetül kitérek egy olyan jelenségre is, amelyre – tudomásom szerint – még nem született magyarázat. Ha a komparatív operátor, amelynek az alsó specCP-be kell mozognia – nem jelenik meg láthatóan a szerkezetben, a magyarban és a bolgárban a véges ige és az azt követő összes konstituens kötelezően törlődik (Kántor és Bácskai-Atkári 2010):

- (24) a. Magasabb voltam, mint amilyen magas Péter volt.
b. Magasabb voltam, mint _E Péter (*volt). (_E=amilyen magas)

A jelenség magyarázata azon alapul, hogy a *sluicing* a magyarban a Foc' összetevőt törli, amely gyakorlatilag mindent töröl, ami a fókuszált összetevőt követi (Craenenbroeck és Lipták 2006).

4 Komparatív extrapozíció

Ebben a fejezetben az attributív komparatívokban felfedezhető kötelező extrapozícióval foglalkozom:

- (25) a. *Találkoztam egy [magasabb mint János] emberrel.
b. Találkoztam egy [_{DegP}[_{AP} magasabb] [_{Deg'} Deg⁰ t_i]] emberrel [mint János]_i.

Első pillantásra szintaktikailag motiválatlannak tűnik a jobbra mozgatás, ráadásul ez az operáció nem is kötelező egyes fejképző (*head-final*) szerkezetekben, például a németben vagy a hollandban:

- (26) Er hat [viel weniger oft als ich (dachte)] (német)
 ő aux sokkal kevésbé gyakran mint én gondoltam
 das Stück geprobt.
 a darabot próbálta
 ‘Sokkal gyakrabban próbálta a darabot, mint gondoltam.’

Először is, a javasolt megoldás azon alapul, hogy a komparatív bővítmények Lechner (2004) alapján teljes mondatnak tekinthetők. Ennek megfelelően azt állítom, hogy a standardértéket megjelenítő, a magyarban inherens adessivus Esettel ellátott DP-k esetét kivéve a komparatív bővítmények CP-nek minősülnek. Chomsky (2005) szerint a CP-k, vP-k és esetenként a DP-k fázisnak minősülnek, és amint egy fázis elkészül, a Transzfer átteszi a szűk szintaxis területéről az interfészekhez. A ciklikusságot alapul véve egyértelmű, hogy minél korábban transzferál egy fázis, annál később helyezkedik el az összetevők végső sorrendjében (vö. Svenonius 2004, Chomsky 2005, Hiraiwa 2005). Ezt módosíthatja jegyalapú mozgatást, ahol a fázisméretű összetevő mozgatása újabb kópiát adhat a már transzferált elemnek, ami újból transzferálható. Amellett érvelek, hogy a Transzfer ciklikus természete és a mozgatások másolás és törlés jellege egyértelműen és kiszámíthatóan meghatározzák az attributív komparatívok szórendjét:

- (27) a.*Ma láttam [DP egy [NP [DegP nagyobb [CP mint Pihe]] [NP kutyát]].
 b.Ma láttam egy nagyobb t_i kutyát [mint Pihe]_i.
- (28) a. syntax: [NP [DegP nagyobb [CP mint Pihe]] [NP kutyát] CP-transzfer
 PF: mint Pihe
- b. syntax: [DP egy[NP[DegP nagyobb [CP *opaque*]]][NP kutyát]] DP-transzfer
 PF: egy nagyobb kutyát mint Pihe
- c. syntax: [v^*P ma[v^*P láttam_v [VP t_v [DP *opaque*]]] v^*P -transzfer
 PF: ma láttam egy nagyobb kutyát mint Pihe
- d. PF: Ma láttam egy nagyobb kutyát, mint Pihe. végeredmény

Másodszor, ami az extrapozíció hiányát illeti, azt állítom, hogy a németben és a hollandban a módosító összetevő és a módosított fej egyeztetéséért felelős funkcionális projekció (AgrP) specifikáló pozíciójába mozog a módosító

elem, ezáltal újabb kópiával gazdagodik, újra transzferál az interfészekre, és a mozgatások másolás és törlés jellege alapján a fenti kópia marad meg, ami az extrapozíció nélküli szórendet eredményezi.

5 Komparatív korrelatív szerkezetek a magyarban

A magyar komparatív korrelatív szerkezeteknek két fő típusa van: szimmetrikus és aszimmetrikus, hasonlóan francia, olasz és spanyol megfelelőikhez (vö. Abeillé *et al.* 2006). A szimmetrikus komparatív korrelatív mondatokat a *minél* (mellékmondat) és *annál* (főmondat) névmások vezetik be, míg az aszimmetrikusokat az *amennyivel* (mellékmondat) és *annyival* (főmondat) névmások:

- (29) a. Minél gyorsabban hajtok, annál korábban érek le Szegedre. *szimm.*
 b. Amennyivel gyorsabb a Suzuki, annyival több benzint eszik. *aszimm.*

Azért térek ki a komparatív korrelatív szerkezetekre, mert ezek is erősen függenek attól, hogy hogyan fest a fókusz kifejezések, illetve különösképpen a hasonlító kifejezések szerkezete, mivel minden komparatív korrelatív tagmondat, függetlenül attól, hogy főmondat vagy mellékmondat, tartalmaz egy fókusz kifejezést, amelyen belül generálódik a komparatív korrelatív operátor. A komparatív korrelatív szerkezetek számos tulajdonsága magyarázható abban az esetben, ha elfogadjuk az (1)-es példában javasolt szerkezeti reprezentációt. Így például tudható, hogy a korrelatív névmás aszimmetrikus komparatív korrelatívok esetében kimoszoghat a fókusz kifejezésből, míg ez nem mondható el a szimmetrikus példákról:

- (30) a. Amennyivel én gyorsabb vagyok Péternél,
 annyival Mari is gyorsabb nála.
 b. Minél gyorsabb vagyok Péternél a versenyen
 annál fáradtabb leszek.
 c. *Minél vagyok gyorsabb Péternél a versenyen, annál fáradtabb leszek.

A megoldás abban áll, hogy az *amennyivel* és *annyival* névmások az opcionális fokmódosító elemek helyén, specQP-ban generálódnak, amit az általa kapott inherens Eset is alátámaszt (a magyarban a hasonlító szerkezeteken belül az ADM-ek instrumentális Esetet kapnak). Ha a fókusz kifejezés predikatív, nincs akadálya annak, hogy ez az összetevő kimoszogjon, hiszen a lehetséges ADM teljes pozícióját lefedi.

Ezzel ellentétben ez nem mondható el a szimmetrikus komparatív korrelatívokról. Amellett érvelek, hogy a *minél* és *annál* névmások azon

funkcionális kifejezésen belül generálódnak, amely fokmódosítóként specQP-ben található. Amint már utaltam rá, az ADM-ek teljes fokmódosító összetevőnek minősülnek. Ezek a névmások adessivus Esetet kapnak, ami a DP-s komparatív bővítmények inherens Esete:

(31) Mari magasabb Jánosnál.

A magyar adatok azt mutatják, hogy az egyetlen pozíció, ahol hasonlító szerkezeten belül adessivus Eset kapható, a Deg⁰ komplementuma. Mivel azonban a szóban forgó pozíció balról csatolt összetevőn belül helyezkedik el, a balról való kimoogatás általános tilalma (*Left Branch Condition*; Corver 1990) miatt nem mozoghat ki a névmás a fokok kifejezésből (ld. 30c).

Válogatott bibliográfia:

- Abeillé, Anne, Robert D. Borsley and Maria-Teresa Espinal (2006) The Syntax of Comparative Correlatives in French and Spanish. *Proceedings of HPSG06*:6-26.
- Ackema, Peter and Ad Neeleman (2000) M-selection and Phrasal Affixation. *UCL Working Papers in Linguistics* 12: 307-344.
- Bartos, Huba (1999) *Morfoszintaxis és interpretáció: A magyar inflexió jelenségek szintaktikai háttere [Morphosyntax and Interpretation: The Syntactic Background of Hungarian Inflectional Phenomena]*. PhD dissertation. Budapest: ELTE.
- Bartos, Huba (2000) Az inflexió jelenségek szintaktikai háttere [The Syntactic Background of Inflectional Phenomena]. In: Ferenc Kiefer ed. *Strukturális Magyar Nyelvtan 3. kötet – Morfológia [Structural Hungarian Grammar. Volume 3 – Morphology]*. Budapest: Akadémiai Kiadó. pp. 653-762.
- Bierwisch, Manfred (1989) The semantics of gradation. In: Bierwisch, Manfred and Ewald Lang eds. *Dimensional Adjectives*. Berlin: Springer Verlag. 71-262.
- Bobaljik, Jonathan David (2002) A-Chains at the PF-Interface: Copies and ‘Covert’ Movement. *Natural Language and Linguistic Theory* 27: 197-267.
- Bresnan, Joan (1973) Syntax of the Comparative Clause Construction in English. *Linguistic Inquiry* 4.3:275-343.
- Chomsky, Noam (1977) On WH-movement. In: Culicover, Peter W., Thomas Wasow and Adrian Akmajian eds. *Formal Syntax*. New York: Academic Press. pp. 71-132
- Chomsky, Noam (1993) A Minimalist Program for Linguistic Theory. In: Hale, Kenneth and Samuel Jay Keyser eds. *The View from Building 20. Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*. Cambridge, MA: MIT Press. pp. 1-52
- Chomsky, Noam (1995) *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2000) Minimalist Inquiries: The Framework. In: Roger Martin, David Michaels and Juan Uriagereka eds. *Step by Step: Essays in Syntax in Honor of Howard Lasnik*. Cambridge, MA: MIT Press. pp. 89-155.
- Chomsky, Noam (2001) Derivation by Phase. In: M. Kenstowicz ed. *Ken Hale: A Life in Language*. Cambridge, MA: MIT Press. pp. 1-52.
- Chomsky, Noam (2004) Beyond Explanatory Adequacy. In: Adriana Belletti ed. *Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures*. Oxford: Oxford University Press. pp. 104-131.
- Chomsky, Noam (2005) On Phases. Manuscript. MIT.
- Corver, Norbert (1990) *The Syntax of Left Branch Extractions*. PhD dissertation. Tilburg University.
- Corver, Norbert (1997a) *Much-Support as a Last Resort*. *Linguistic Inquiry* 28.1:119-164.
- Corver, Norbert (1997b) The Internal Syntax of the Dutch Extended Adjectival Projection. *Natural Language and Linguistic Theory* 15, 289-368.
- Corver, Norbert (2000) Degree Adverbs as Displaced Predicates. *Rivista di Linguistica* 12: 155-191.
- Corver, Norbert (2005) Comparative Deletion and Subdeletion. In: M. Everaert nad H. van Riemsdijk eds. *The Blackwell Companion to Syntax*. Oxford: Blackwell.
- Corver, Norbert (2009) Getting the (Syntactic) Measure of Measure Phrases. *The Linguistic Review* 26: 67-134.

- Craenebroeck, Jeroen and Anikó Lipták (2006) The Crosslinguistic Syntax of Sluicing: Evidence from Hungarian. *Syntax* 9.3: 248-274.
- Creswell, M.J. (1976) The Semantics of Degree. In: Barbara H. Partee ed. *Montague Grammar*. New York: Academic Press. pp. 261-292.
- de Vries, Hanna (2010) The Syntax and Semantics of Evaluative Degree Modification. *Proceedings of ESSLLI* 15: 94-102.
- den Dikken, Marcel (2005) Comparative Correlatives Comparatively. *Linguistic Inquiry* 36.4: 497-532.
- den Dikken, Marcel (2006) *Relators and Linkers: The Syntax of Predication, Predicate Inversion, and Copulas*. (Linguistic Inquiry Monographs 47) Cambridge, MA: MIT Press.
- den Dikken, Marcel (2008) So So. Manuscript. Presented at SQUID 3, CUNY Graduate Center.
- É. Kiss, Katalin (2002) *The Syntax of Hungarian*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Embick, David and Rolf Noyer (2001) Movement Operations after Syntax. *Linguistic Inquiry* 32.4: 555-595.
- Grano, Thomas (2010) Mandarin *hen*, Universal Markedness, and Tense. Manuscript. University of Chicago.
- Haider, H. (2000) Adverb Placement – Convergence of Structure and Licensing [online version]. Available: http://www.sbg.ac.at/spr/people/hubert_haider/dl/adv.pdf; last accessed: 10 May 2006. Also appeared in *Theoretical Linguistics* 26, 95-134.
- Haider, H. (2003) Pre- and Postverbal Adverbials in OV and VO. *Lingua* 114.6, 779-807.
- Hankamer, Jorge (1973) Why There are Two *Than*'s in English. *Proceeding of the CLS* 9:179-191.
- Heim, Irene (1985) Notes on Comparatives and Related Matters. Manuscript. Austin, TX: University of Texas.
- Heim, Irene (2001) Degree Operators and Scope. In: Caroline Féry and Wolfgang Sternefeld eds. *Audiatur Vox Sapientiae. A Festschrift for Arnim von Stechow*. Berline: Akademie-Verlag. pp. 214-239.
- Hiraiwa, K. (2005) *Dimensions of Symmetry in Syntax: Agreement and Clausal Architecture*. PhD dissertation, Massachusetts Institute of Technology.
- Izvorski, Roumyana (1995) A DP-shell for comparatives. [Draft version]. Appeared in: *CONSOLE III Proceedings*: 99-121. The Hague: Holland Academic Press.
- Kántor, Gergely and Júlia Bácskai-Atkári (2010) Elliptical Comparatives in Finnish, Estonian and Hungarian. Paper presented at the 11th International Congress for Fenno-Ugric Studies. 9-14 August, Piliscsaba, Pázmány Péter Catholic University.
- Keenan, Edward L. (1987) Multiply-headed Noun Phrases. *Linguistic Inquiry* 18:481-490.
- Kenesei, István (1992a) Az alárendelt mondatok szerkezete. In: Kiefer Ferenc ed. *Strukturális magyar nyelvtan 1. kötet: Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó. pp. 529-713
- Kennedy, Christopher (1997) *Projecting the Adjective: The Syntax and Semantics of Gradability and Comparison*. PhD dissertation. Santa Cruz, CA: UCSC.

- Lechner, Winfried (2004) *Ellipsis in Comparatives*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Merchant, Jason (2001) *The Syntax of Silence: Sluicing, Islands and the Theory of Ellipsis*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Neeleman, Ad, Hans van de Koot and Jenny Doetjes (2004) Degree Expressions. *The Linguistic Review* 21: 1-66.
- Rizzi, Luigi (2004) Locality and Left Periphery. In: Belletti, Adriana ed. *Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures*. Oxford: Oxford University Press. pp. 223-252
- Stassen, Leon (1985) *Comparison and Universal Grammar*. Oxford: Blackwell.
- Surányi Balázs (2002) Multiple Operator Movements in Hungarian. Utrecht: LOT.
- Sybesma, Rynt (1999) *The Mandarin VP*. Dordrecht: Kluwer.
- Svenonius, P. (2004) On the Edge. In Adger, D., Cat, C. de & Tsoulas, G. (eds.), *Peripheries: Syntactic Edges and their Effects*, 259-287. Dordrecht: Kluwer.
- Zwarts, Joost (1992) X'-syntax – X'-semantics: On the Interpretation of Functional and Lexical Heads. Doctoral Dissertation. University of Utrecht.

A szerző hasonlító szerkezetekkel kapcsolatos munkái

Cikkek

- megj. előtt An Analysis of Comparatives with Three Values Involved.
In: Ester Brenes Pena—Olga Julián Mariscal (eds.) *Interlingüística* 18.
- 2008 Edge-effektus és komparatív extrapozíció.
LINGDOK 7:95–121.
- 2008 Extraction out of Comparative Complements.
In: Young-Sum Kim (ed.) *Minimalist Explorations of the Syntax-Lexicon Interface*. Hankuk Publishing Co. pp. 145–162.
- 2008 A Phase-based Approach to Rightward Movement in Comparatives.
Newcastle Working Papers in Linguistics 14:81–99.
- 2008 On Hungarian Relative Operators.
The Even Yearbook 8 [online].
(available: <http://seas3.elte.hu/delg/publications/even/2008.html>).
- 2008 Komparatív korrelatív szerkezetek a magyarban.
Nyelvtudományi Közlemények 105:134–163.
- 2007 Multiple Standard Values, One Comparison? In: Jo Angouri—Kakia Chatsiou—Elena Papadopoulou—Sirirat Na Ranong—Renita Silva—Phillip Tipton—Michèle Vincent (eds.) *Langue 2007 Proceedings*. (letölthető: <http://www.essex.ac.uk/linguistics/departement/events/langue/2007/proceedings/pdf/Gergely%20Kantor%202.pdf>)
- 2006 On the Left Periphery of Clausal Comparative Complements.
In: Óscar Robres Medel—Beatriz Martínez Fernández—María Pilar Agustín Llach—José Uriarte Ulargui (eds.) *Interlingüística* 17: 580–588.
- 2005 *On the Syntax of Comparison: Towards a Unified Analysis of the Syntactic Structure of Comparative Constructions*. (MA thesis, 93 pages).
Department of English Linguistics, Eötvös Loránd University.
- 2001 On Comparative Constructions.
The Odd Yearbook 6:157–175.

Előadások

- 2010 *Elliptical Comparatives in Finnish, Estonian and Hungarian*.
11th International Congress for Fenno-Ugric Studies
Piliscsaba, 2010. augusztus 9.
(Bácskai-Atkári Júliával közösen)
- 2009 *Comparative Correlatives in Hungarian*.
Budapest Phonology Circle and Linguistics Discussion Group.
ELTE-BTK, 2009. október 4.
- 2008 *Extraction out of Comparative Complements*.
The 10th Seoul International Conference on Generative Grammar
Dongguk University, Szöul, 2008. július 18.

- 2008 *Attributive Comparatives and Cyclic Spell-Out.*
The 18th International Congress of Linguists
Korea University, Szöul, 2008. július 25.
- 2007 *Un Análisis de Construcciones Comparativas Con Tres Valores [An Analysis of Comparatives with Three Values Involved].*
XXII Encuentro de la Asociación de Jóvenes Lingüistas
Universidad de Sevilla, 2007. május 10.
- 2007 *Edge Effects and Comparative AdvP.*
XVII Colloquium on Generative Grammar
Universitat de Girona 2007. június 14.
- 2007 *A Phase-based Approach to Rightward Movement in Comparatives.*
2nd Newcastle Postgraduate Conference in Theoretical and Applied Linguistics. Newcastle University, 2007. június 25.
- 2007 *Multiple Standard Values, One Comparison?*
Langue 2007, University of Essex, 2007. július 13.
- 2007 *Rekurzivitás a hasonlító szerkezetekben*
Nyelvészdoktoranduszok 11. Országos Konferenciája (LingDok 11.)
Szegedi Tudományegyetem. 2007. december 6.
- 2006 *On the Left Periphery of Clausal Comparative Complements.*
XXI Encuentro de la Asociación de Jóvenes Lingüistas
Univesidad de La Rioja, 2006. április 28.
- 2006 *Edge effektus és komparatív AdvP.*
Nyelvészeti Doktoranduszok 10. Országos Konferenciája (LingDok 10.)
Szegedi Tudományegyetem, 2006. november 30.
- 2005 *Elméleti egységesítés a hasonlító szerkezetek terén.*
Nyelvészeti Doktoranduszok 9. Országos Konferenciája (LingDok 9.)
Szegedi Tudományegyetem, 2005. november 18.
- 2002 *On comparatives.*
Budapest Phonology Circle and Linguistics Discussion Group (BuPhoC)
ELTE-BTK, 2002. október 9.